

Justiitsministeeriumi arengukava 2011-2014

Justiitsministeeriumi arengukava kajastab Justiitsministeeriumi arengusuundi aastani 2014. Ministeerium lähtub oma tegevuses eesmärgist osaleda aktiivselt Euroopa Liidu ja teiste rahvusvaheliste organisatsioonide töös, et Eesti huvid oleksid kaitstud ning nendega arvestataks EL-i õigusaktide väljatöötamisel.

Arengukava jaguneb neljaks tegevusvaldkonnaks:

- kriminaalpoliitika;
- õiguskaitse;
- õigusemõistmine;
- õiguspoliitika.

Arengukava koosneb:

- 1) tegevusvaldkondade analüüsist ja eesmärkidest (sh hetkeolukorra analüüs, eesmärgid, indikaatorid);
- 2) tegevuste tabelist, kus määratletakse vahetud tulemused ning kavandatud tegevuste hinnanguline maksumus meetmete lõikes.

Arengukava elluviimiseks koostatakse igal aastal tööplan, millega määratakse konkreetsed ülesanded arengukavas püstitatud eesmärkide saavutamiseks koos tähtaegade, vastutajate ning eraldatud finantsressurssidega.

Kriminaalpoliitika

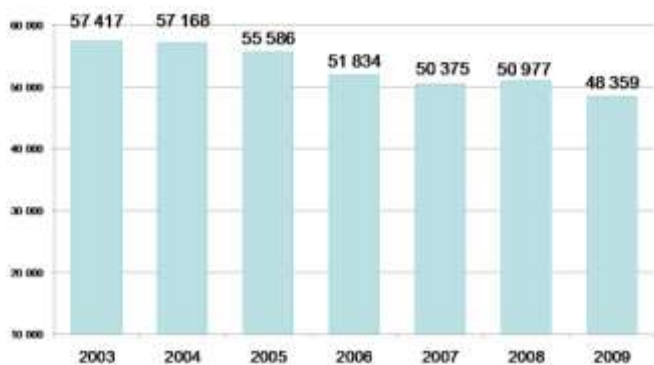
Tegevusvaldkond hõlmab vanglate, prokuratuuri, ekspertiisiasutuse ning kriminaalhoolduse tööd; karistusõiguse ja -menetluse alast õiguspoliitikat; kuritegevuse ennetamist ning karistus- ja kuritegevusalast analüüsisuutlikkust, sh statistika korraldamist.

Tegevusvaldkonna strateegilisteks alusteks on Riigikogu kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018 eelnõu, Vabariigi Valitsuse korrupsioonivastane strateegia 2008-2012.

Tegevusvaldkonna olukorra analüüs

Peamised saavutused

1. Riigikogu kiitis 2003. aastal heaks kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010.
2. Viie aasta jooksul vähenes registreeritud kuritegude arv 16%. 2003. aastal registreeriti Eestis 57 417 kuritegu aastas, 2009. aastal 48 359.

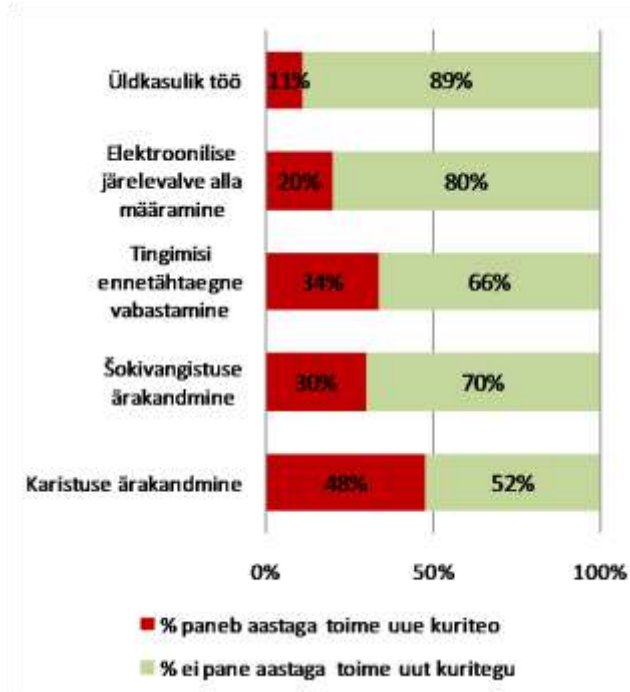

Joonis 1. Registreeritud kuriteod, 2003-2009

3. 2004. aastal toimus kriminaalmenetlusasutuste reform, tänu millele on suudetud õiguskaitseasutuste ressursse paremini paigutada. Alates 2004. aastast on senise 17 maakondliku politseiprefektuuri asemel neli piirkondlikku prefektuuri ning 16 maa- ja linnaprokuratuuri asemel neli ringkonnaprokuratuuri. 2008. aastal loodi uus kohtuekspertiisiasutus (EKEI), et paremini osutada teenust politseile, prokuratuurile ja kohtule kuritegude paremaks avastamiseks.
4. Uurimisasutustes ning prokuratuuris on määratud spetsialiseerunud ametnikud. Prokuratuuris määrati ametisse alaealiste, narko-, isikuvastase majandus- ja korrupsioonikuritegude eriasjade prokurörid juba 2005; 2009 aastal nimetati ametisse majandus- ja korrupsioonikuritegude uurijad ka kõikides prefektuurides.
5. Tänu õiguskaitseasutuste reformile on tõusnud kuritegude lahendamise määr ning kuritegude lahendamise kiirus. Kuritegude lahendamise määr näitab seda, kui suur hulk registreeritud kuritegudest saab kohtueelses menetluses lõpliku menetlusotsuse: 2003. aastal oli see politsei andmetel 38%, 2009. aastal 48%. Kuritegusid lahendatakse kohtueelses menetluses keskmiselt ühe aastaga.
6. 2005. aastal leppisid justiits- ja siseminister kokku kuriteovastase võitluse eelistused, mis võimaldab õiguskaitseasutustel paremini ressursse planeerida ja tööd paremini koordineerida: alaealiste kuritegevuse vastane võitlus (alaealiste poolt ja alaealiste suhtes toime pandud kuriteod) ning organiseeritud kuritegevuse vastane võitlus (narkokuritegevus, inimkaubandus, kriminaaltulu ning korrupsioonikuritegevus). 2009. aastal prioriteete täiendati ning lisati prioriteedina ka majanduskuriteod.
7. Alates 2005. aastast on kriminaalpoliitika prioriteediks olnud kinnipeetavate arvu vähendamine ning vanglasüsteemi reform (sh kriminaalhooldussüsteemi ning vanglate liitmine). Kui 2003.

aastal oli Eestis 100 000 elaniku kohta 339 kinnipeetavat, siis 2009. aastal oli 100 000 elaniku kohta 272 kinnipeetavat – see tähendab, et kinnipeetavate arv on langenud 920 isiku võrra (4576-lt 2003. a 3656-le). Avatud on kaks uut kambertüüpi vanglat (Tartu ning Viru) ning suletud laagertüüpi vanglaid (Ämari, Viljandi, Pärnu).

8. Aasta jooksul pärast vanglast vabanemist paneb uue kuriteo toime ca 40% vabanenutest. Tänu alternatiivkaristuste kasutuselevõtule on suudetud vähendada kinnipeetavate arvu. Retsidiivsuse uuringu järgi on kõige vähem mõjus vanglakaristus, kõige mõjusam aga ÜKT (vt joonis 2).

Joonis 2. Korduvkuritegevus (% karistuse ärakandnud isikutest, kes 12 kuu jooksul paneb toime uue kuriteo)

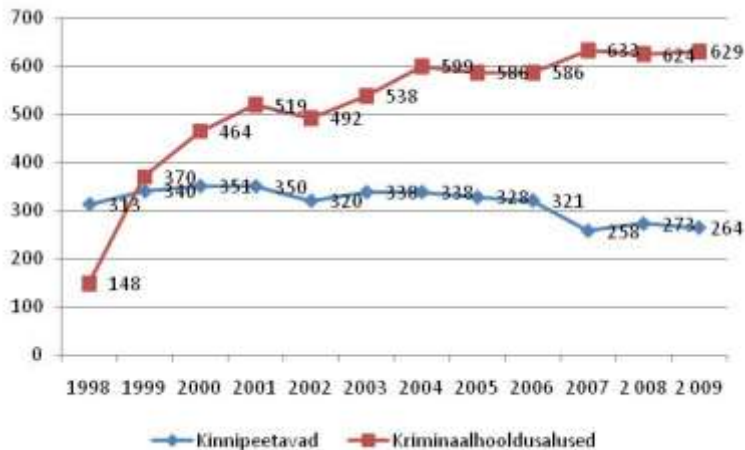
9. Vanglasisene HIV levik on suudetud tõkestada, seejuures on vanglates tagatud HIV testimise ja nõustamisteenuse kättesaadavus ning sellealaste koolituste ja infomaterjalide levik.

Peamised probleemid

10. Ühiskonnale kõige ohtlikumateks on organiseeritud peitkuriteod (sh narko-, korrupsioonikuriteod) ning isikuvastased kuriteod.
11. Probleemiks on ka alaealiste kuritegevus: alaealised sooritavad ca 6% kuritegudest.
12. Seni on Eestis inimkaubandust käsitletud peamiselt prostitutsioonile sundimise (seksuaalse eksploateerimise) võtmes, ent inimkaubandusel on veel ka teisi vorme – näiteks tööorjus, elundidoonorlus.
13. Eesti kuritegevuse suureks probleemiks on kõrge korduvkuritegevuse määr (vt ka p 8). Kui esimesel vanglast vabanemise järgsel aastal paneb uue kuriteo toime ca 40% isikutest, siis kolme aastaga tõuseb osakaal 60%ni. Olulise osa kuritegudest panevad toime samad inimesed – korduvus on suur joobes juhtimise, alaealiste vastaste seksuaalkuritegude, narkokuritegude ja varguste puhul. Ühe aasta jooksul pärast vabanemist panevad mistahes liiki uue kuriteo kõige sagedamini toime varem varguse eest karistatud (52...54%) ning kõige harvemini tapmise (7...15%) eest karistatud.
14. Korduvus on suur ka kuritegude ohvrite seas. Mõne varguseliigi puhul on kuni 42% kannatanutest langenud aasta jooksul uuesti sama liiki kuriteo ohvriks (Saar, Markina, Oole, & Resetnikova, 2005). Ettevõtetest 24% on langenud aasta jooksul mitme kuriteo ohvriks (Ahven,

Rootalu, Rämmer, & Murakas, 2008). Seni on vähe tähelepanu pööratud ohvri ning tunnistaja heale kohtlemisele kriminaalmenetluses.

15. Eestis on kinnipeetavate arv ikka veel lubamatult kõrge (264 kinnipeetavat 100 000 elaniku kohta 01.01.2010 seisuga), näiteks Soomes on 64 kinnipeetavat 100 000 elaniku kohta, Rootsis 74, Hollandis 100. Eraldi jälgimist vajab vahistamispoliitika – vastav analüüs viidi JuM-s läbi 2009. aastal.
16. Murettekitav on, et samaaegselt kinnipeetavate arvu vähenemisega on kasvanud kriminaalhooldusaluste arv ning sisuliselt koormavad samad inimesed süsteemi teist osa: kui 2003. aastal oli 338 kinnipeetavat ja 538 kriminaalhooldusalust 100 000 elaniku kohta, siis 2010. aasta alguseks 264 kinnipeetavat ning 629 (11.01.2010 seisuga) kriminaalhooldusalust 100 000 elaniku kohta.

Joonis 3 . Kinnipeetavate ja kriminaalhooldusaluste arv 100 000 elaniku kohta, 1998-2009

17. Ressursid sisejulgeolekusüsteemis peavad olema jaotunud ühtlaselt, mis aitab tagada kvaliteetse personali värbamise ja hoidmise. 2009. a oli vanglasüsteemis erialase haridusega vanglaametnike osakaal 43%. Vanglasüsteemi kindlustamiseks nõuetele vastava tööjõuga tuleb tagada konkurentsivõimeline töötasu nii vangistuse kui ka taasühiskonnastamise valdkonna ametnikel.
18. Küberkuritegevus on kasvav oht ning üks organiseeritud kuritegevuse liike, mille vastasele võitlusele süsteemset tähelepanu ei ole riigis pööratud. Vaja on septsialiseerunud prokuröre ning kohtunikke (aga ka uurijaid). Samuti on avja arendada küberekspertsiindust.
19. Seoses Eesti kuulumisega Euroopa Liitu ja Schengeni ruumi ning elatustaseme tõusuga võib oodata senisest erineva rassilise, etnilise ja religioosse taustaga immigrantide ja turistide arvu kasvu, mis võib kaasa tuua niisuguste erisustega seotud intsidentide sagenemise. Rassismikuritegedesi tuleb ennetada.

Peamised võimalused

20. Eesti peaks vältima nn kontrolliühiskonna teket, mis tähendab aina suurema hulga inimeste sattumist üha pikemaks ajaks kriminaaljustiitsüsteemi võrku, mis on riigile kallis ja pärsib normaalse ühiskonna arengut. Kriminaalpoliitika jaoks on see väljakutse, mille vältimiseks tuleb soodustada vabanenute iseseisvat toimetulekut. Oluliseks korduvkuritegevusega seonduvaks probleemiks on kinnipidamiskohast vabanenud isikute suutmatuse kohanedes eluga vabaduses ja seetõttu uute kuritegude toimepanemine. Vabanenu ebapiisava hõivatuse ja positiivsete sotsiaalsete sidemete puudumisega kaasneb kõrgendatud korduvkuritegevuse risk. Seda riski on võimalik maandada läbi ühiskonnaga sidususe suurendamise, s.t karistuse kandmise ajal ja ka karistuse kandmise järgselt tuleb tähelepanu pöörata taasühiskonnastamist võimaldavatele tegevustele.
21. Vanglakaristuse asemel tuleb võimalusel kohaldada alternatiivkaristusi, kuna nende mõjupotentsiaal on oluliselt plastilisem, kuid samas on nad vangistusest vähem kulukad. Näiteks

2008. aasta seisuga oli vanglas ca 500 narkosõltlast ehk 20%, kellest osa tuleks kohe suunata sõltuvusravile, mitte vanglasse. Narkomaaniaravi hind kuus on umbes 4000 krooni; üks kuu vanglas maksab riigile aga 14 257 krooni. Samuti tuleb võimaldada seksuaalkurjategijatele ravi ning koolitada välja vastava ala spetsialiste.

22. Alaealiste kriminaalrajade kiire menetlemine ning uute menetlusliikide teke. Nii lepiti justiits- ja siseministri kohtumisel kokku, et alaealiste asjade menetluskiirus kohtueelses menetuses ei tohi ületada 4 kuud – 2008. a I poolaastal oli see 3,9 kuud. Alates 2004. aastast on võimalik kriminaalmenetlus lõpetada, kui avalik menetlushuvi pole suur ja kui karistus ei ole otstarbekas. Sellistel alustel (KrMS §§ 202, 203) lõpetatakse aastas ca 13% kuritegudest, valdavalt kasutatakse seda menetlusliiki kehalise väärkohtlemise juhtumites. Alates 2006. aastast on võimalik kriminaalasi lahendada 48 tunniga kiirmenetluse abil – nii lahendati 2009. aastal 2150 (18%) isiku kriminaalasi. Alates 2007. aastast on uue menetlusliigina ka lepitusmenetlus (KrMS § 203¹), mida samuti kasutatakse kõige sagedamini kehalise väärkohtlemise juhtumites. 2009. aastal lõpetati leppimise tõttu 151 isiku kriminaalasi (moodustades 2% lõpetamise põhjustest). Sellist suunda tuleb jätkata - kuritegude kiire ja kvaliteetse lahendamise garantiiks, mille osas edasisi jõupingutusi tuleb teha on:
 - a. kvaliteetsed menetlejad ja eksperdid, sh nende konkurentsivõimeline palk ning spetsialiseerumine;
 - b. ekspertiiside kvaliteet, sh kaasaegsed seadmed ning järjekordade puudumine;
 - c. infosüsteemide tõrgeteta toimimine (registrite ning E-toimiku arendamine);
 - d. menetluse kiirus;
 - e. uudsed sobilikud menetlus- ja karistusliigid.
23. Alates 2003. aastast on süsteemselt läbi viidud uuringuid ja analüüse ning oluliselt on edasi arendatud kriminaalstatistikat.
 - a. Statistika puhul on jätkuvaks probleemiks andmete puudulikkus (nt seni puuduvad andmed karistuste, ohvrite ja korduvkurjategijate profiili kohta). Sarnaselt kriminaalmenetluse andmetega tuleb korrastada ja viia ühtsetele alustele ka kohtute, eelvangistuse, vangistuse, kriminaalhoolduse ja muude karistuste täideviimist puudutav statistika.
 - b. Eestis on vaid piiratud arv kriminolooge ning uuringute puhul tuleb kasutada välismaal juba läbiviidud uuringuid ja analüüse ning teha tihedat koostööd ülikoolidega, teiste riikide teadlastega, eraldi eesmärgiks peab olema üliõpilaste ning doktorantide kaasamine uuringute tegemisse. (Alates 2006. aastast korraldatakse kriminoloogia- ja karistusõiguse-alast tudengitööde konkurssi.)
 - c. Probleemiks on, et ohvriuuringuid viiakse enamasti läbi väga harva ning statistika ei anna kuritegevuse tegeliku olukorra kohta täit pilti. Samas oleks võimalik viia läbi lihtsamaid iga-aastaseid ohvriuuringuid (nt Suurbritannias viiakse ohvriuuringuid läbi mitu korda aastas). Jätkata tuleb olulisemate analüüside kirjastamist kriminaalpoliitika uuringute sarjas trükisena.
 - d. Seni on vähe kasutatud mõju-uuringuid, mis aitavad vastata küsimusele, kuidas eelnõu muutmine või karistuse leevendamine võib mõjutada kuritegelikku olukorda. Eesmärgiks peaks olema vältida kvaliteedi arvelt kiirustades koostatud eelnõusid.
 - e. Praegu puuduvad süsteemselt kogutavad andmed selle kohta, kui suure osa kuritegudest panevad toime kõik kriminaalkaristuse saanud isikud või ka need isikud, kelle kriminaalmenetlus otsustati lõpetada. Korduvkuritegevuse ennetamiseks on vajalik teaduslikult uurida karistuse saanud isikute edasist eluteed (käivitada longituuduuringus).
 - f. Kuriteoennetuse korraldamiseks ja rahastamiseks on vajalik kehtestada riiklik raamistik korrakaitseaduse eelnõus. Kuriteoennetus peab toimima Euroopa mudelist lähtuvalt, kus vangide arv on väike ning panustatakse sotsiaalsüsteemile.

Kriminaalpoliitika eesmärgid

1. Kuritegevuse vähenemine

Indikaator 1: registreeritud kuritegude arv.
(2009 a 48 359 kuritegu).

Sihttase 2011: kuritegude arv jätkab langustrendi, vähem kui 48 000 kuritegu.

Sihttase 2014: vähem kui 48 000 kuritegu.

Indikaator 2: kohtueelse menetluse kiirus (arvutatuna mediaani järgi) kriminaalasjades (2008 a 322 päeva; 2009 a 248 päeva).

Sihttase 2011: kohtueelse menetluse kiirus ei lange.

Sihttase 2014: kohtueelse menetluse kiirus on 240 päeva.

2. Korduvkuritegevuse vähenemine

Indikaator 1: uue kuriteo toimepanemine peale vangistuse ära kandmist, nn üldine retsidiivsuse näitaja (2007. aastal oli vanglast vabanenutest aasta jooksul pannud toime uue kuriteo 40% (täpsemalt vabastamise aluste lõikes vt p 8); vanglasse sattunud 26%:).

Sihttase 2011: 2009. aastal vanglast vabanenute retsidiivsuse näitajad ei tõuse võrreldes 2007. a vabanenutega.

Sihttase 2014: 2011. aastal vanglast vabanenute retsidiivsuse näitajad ei tõuse võrreldes 2009. a vabanenutega.

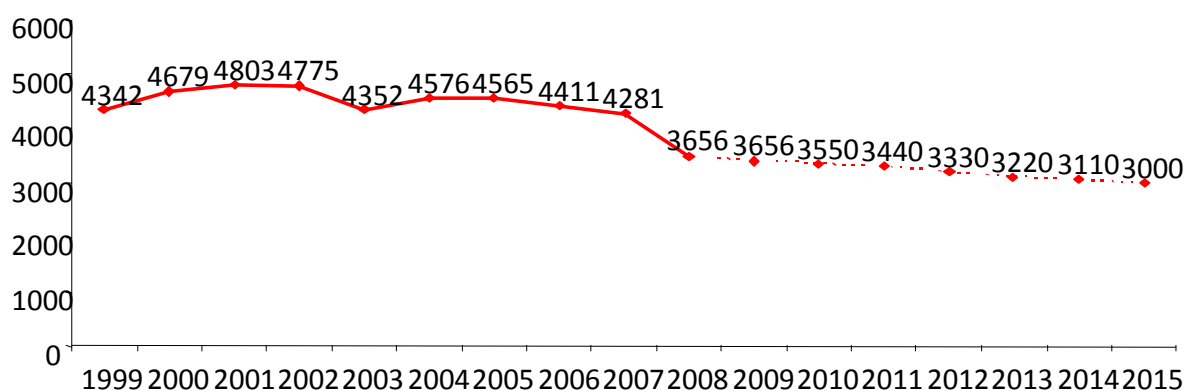
3. Kinnipeetavate arvu vähenemine

Indikaator: kinnipeetavate arv.

(2008 a 3656 kinnipeetavat; 2009 a 3545 kinnipeetavat, sh 825 vahistatut)

Sihttase 2011: kinnipeetavate arv on langenud 3440-le.

Sihttase 2014: kinnipeetavate arv on langenud 3110-le.

Joonis 4. Kinnipeetavate arvu vähenemine

Vangla	Kinnipeetavate arv 31.12.2006	Kinnipeetavate arv 31.12.2008. a	Kinnipeetavate arv 01.01.2010	Kinnipeetavate arv 01.01.2012	Kinnipeetavate arv 01.01.2013	Kinnipeetavate arv 01.01.2014
Tallinn + haigla	1131	1087	1070	1070	1070	1070
Harku	135	114	180	200	100	100
Murru	1487	564	400	100	100	-
Ämari	544	-	-	-	-	-
Tartu	926	921	930	930	930	930
Viljandi	104	-	-	-	-	-
Viru	-	970	970	1000	1000	1000
Kokku	4327	3656	3550	3330	3220	3110

Kriminaalpoliitika meetmed

Meede 1. Kuritegevuse vastane võitlus

Meede 2. Kvaliteetne ja efektiivne kriminaaljustiitsüsteem

Meede 3. Kriminaalhooldusaluste ja kinnipeetavate taasühiskonnastamine

Meede 4. Vanglate kaasajastamine ning vanglate reformi lõpuleviimine

Õigusemõistmine

Tegevusvaldkond hõlmab kohtupidamise sujuvuse ning kiire ja tõhusa menetluse tagamist.

Tegevusvaldkonna olukorra analüüs

Peamised saavutused

1. Alates 01.01.2006 jõustunud kohtupiirkondade ühendamise on Eestis neli piirkondlikku maakohut varasema kuueteistkümne asemel ja kaks piirkondlikku halduskohut varasema nelja asemel. Alates 01.01.2009 jõustunud Viru Ringkonnakohtu ja Tartu Ringkonnakohtu tööpiirkondade ühendamise on Eestis kaks ringkonnakohtu varasema kolme ringkonnakohtu asemel. Muudatuse eesmärgiks oli ühtlustada koormusi, lühendada menetlustähtaegu, suurendada paindlikkust ja võimaldada spetsialiseerumist.
2. 2008. a aasta jooksul töötati välja ja rakendati elektrooniline maksekäsumenetlus. Alates 01.01.2009.a esitatakse maksekäsuavaldusi ainult elektrooniliselt ning neid menetleb Pärnu Maakohtu Haapsalu kohtumajas tööle hakanud maksekäsu keskus.
3. 2008. a rakendati kohtute juhtimises pilootprojektina tulemusrahastamist. Esimese astme kohtutele eraldati baaseelarvele lisaks teatud rahasumma tingimusel, et kohus kasutab seda raha sihtotstarbeliselt kohtu seatud eesmärkide saavutamiseks. Kõik maakohtud seadsid endale eesmärgiks vanade menetlusaegade hulga vähendamise ning seeläbi menetlustähtaegade lühendamise, samuti maksekäsumenetluse tõhustamise. Pilootprojekt oli edukas - arvestusliku keskmise menetlusaega vähenes kõikides menetlusliikides oluliselt, samuti ca viiekordistati maksekäsu menetluse jõudlust. Riigieelarveliste võimaluste paranemisel jätkatakse kohtute tulemusrahastamist.
4. Vaatamata riigieelarve vähendamisele 2009. a jooksul on pärast 2009.a märtsikuist kärbet õnnestunud säilitada kohtunike ning kohtuametnike palgatase. Säilitada on suudetud õigusemõistmise jõudlus üldjoontes majanduskriisieelse ajaga võrreldes samal tasemel.

Peamised probleemid

5. Kohtusüsteemi probleemiks on selle suutlikkus tagada õigusemõistmise korrakohane toimimine. Kehtiva kohtute seaduse alusel toimiv kohtusüsteem on ennast suuresti ammendanud ega sobi väiksele ning kuluefektiivselt toimivale riigile. Kõige olulisemaks puuduseks tänases kohtusüsteemis võib pidada seda, et seal puuduvad mõistlikud eeldused süsteemise vastutustunde tekkimiseks, mis ei soosi kohtusüsteemi arengut ning mis seab küsimärgi alla kogu süsteemi jätkusuutlikkuse. Ühest küljest ei juhi kohtusüsteem ennast efektiivselt ise ning teisest küljest ei ole kellelgi kohtusüsteemist väljast võimalik seda juhtida. Olukord, kus vastutus kohtusüsteemi toimimise eest on jagatud täitevõimu ja kohtuvõimu vahel, on toonud kaasa vastutuse hajumise – selline olukord ei soosi kohtuvõimu enesekorraldusliku alget ega süsteemise vastutustunde tekkimist.
6. Kohtusüsteem ei suuda jätkuvalt tagada õigusemõistmist mõistliku aja jooksul. 31.12.2009.a seisuga oli maakohtute menetluses kaks või enam aastat vanu kriminaalasju kokku 202, sh neli või enam aastat vanu kriminaalmenetlusaegu kokku 77. Vähemalt kolm aastat vanu tsiviilasju oli 709, sh viis või enam aastat vanu tsiviilasju oli 257. Halduskohtutes oli menetluses enam kui aasta vanu haldusasu kokku 149, sh kaks või enam aastat vanu asju oli menetluses kokku 49.
7. Kohtusüsteemi tegeliku olukorra hindamiseks võttis Justiitsministeerium 2008.a kasutusele statistilise näitaja - kohtuasjade arvestuslik keskmine menetlusaeg. See näitaja fikseerib mingil ajahetkel (näiteks kalendriaasta lõpp) kohtus menetluses olevate asjade menetluses oleku keskmist aega. Näitaja arvutatakse alljärgneva valemi järgi $(X * A + Y * B) / (X + Y)$, kus
X – arvestusperioodil (kalendriaasta) lahendatud asjade arv;
A – arvestusperioodil lahendatud asjade keskmine menetlusaeg päevades;
Y – arvestusperioodi lõpu seisuga (31.12.) lahendamata asjade arv, mis on olnud menetluses kauem kui arvestusperioodil lahendatud asjade keskmine menetlusaeg (kauem kui A);
B – lahendatud asjade keskmisest menetlusajast kauem menetluses olnud asjade (Y) keskmine menetluses oleku aeg päevades.

Menetluses olevate asjade arvestuslik keskmine näitab ära kohtu suutlikust menetluses olevate asjade, sh vanade asjade, lahendamisel. Arvestuslik keskmine menetlusaeg oli 31.12.2009.a seisuga tsiviilkohtumenetluses hagiastades 206 päeva, kriminaalmenetluse üldmenetlustes 451 päeva ning halduskohtumenetluses 130 päeva. Jätakuvalt on kõige kehvemat näitajatega Viru Maakohus, kus eelnimetatud näitajad olid tsiviilkohtumenetluses 246 ja kriminaalmenetluses 570 päeva.

8. Nii maakohtute kui ka halduskohtute jõudlus (lahendatud ja saabunud asjade arvu suhe) oli 2009. a negatiivne. Jõudlus oli nii tsiviil- kui kriminaalasjades vastavalt 96,3 % ja 82,8 % ning haldusastades 83,4 %. Sellise jõudluse juures ei ole kohtusüsteem jätkusuutlik ning see võib tuua kaasa olukorra halvenemise. Keskenduda tuleb eelkõige majanduskriisi tõttu kasvanud menetlusliikidele nagu laenu- ja krediidiilepingute vaidlused, pankrotimenetlused ning karistuste asendamised süüteomenetlustes.
9. Kohtuametnike palgakorraldus. Siiani on problemaatiline kohtuametnike palgatase ja suur volavus. Neljas kohtus ületab volavus personalipõhimõtte normväärtust 10%, ulatudes kuni 18 protsendini.
10. Lõpuni ei ole suudetud arendada kohtute infosüsteemi kui kohtuniku tööd hõlbustavat vahendit.

Peamised võimalused

11. Põhiväärtusi järgiva ja korra kohaselt toimiva kohtusüsteemi arengu tagamiseks on oluline korradada kohtusüsteemi ülesandeid ja struktuuri, arendada kohtusüsteemi rahastamist ja kohtuhaldust, samuti kohtute tööprotsesse, süvendada kohtusüsteemi enesekorralduslikku alget ja süsteemisest vastutustunnet ning edendada kohtusüsteemi personalipoliitikat, sealhulgas muuta tugipersonali palgatase konkurentsivõimeliseks. Eelnimetatu saavutamiseks on vajalik olemasoleva kohtute seaduse põhjalik muutmine.
12. Õigusmõistmist toetavate infotehnoloogiliste lahenduste arendamine ning laiem kasutuselevõtt.

Peamised ohud

13. Kehtiva kohtute seaduse alusel toimiva kohtusüsteemiga jätkamise korral ei ole tagatud põhiväärtusi järgiv ja korra kohaselt toimiv õigusmõistmine, olukord võib tulevikus halveneda veelgi. Mõistliku aja jooksul ei ole võimalik saada kohtulahendit ning suureneb Euroopa Inimõiguste Kohtu poolt Eesti riigi suhtes tehtavate negatiivsete otsuste arv.
14. Võib suureneda surve õigusvaidluste lahendamiseks alternatiivsete õigusvastaste meetmetega (n omakohus jms).
15. Kohtute IT-arenduste väljaarendamise kulu ei jõua riik katta.
16. Raskest majanduslikust olukorrast tingitud õigusmõistmise eelarvete vähendamised alates 2008. a on suurendanud ülalkirjeldatud ohte ja riske.

Õigusemõistmise eesmärk – 4. Korra kohane õigusemõistmine mõistliku aja jooksul

Meede 5: Kohtuvõimu süsteemisese vastutustunde ja arenemisvõime ning õigusemõistmise efektiivsuse suurendamine

Indikaatorid: keskmised arvestuslikud menetlusajad kriminaal-, tsiviil- ja haldusastade menetlemisel. 2009. aastal:

- Keskmine arvestuslik menetlusaeg kriminaalasjade menetlemisel maakohtus:
 - üldmenetluste astjad – 451 (2008. a 515) päeva;
 - lihtmenetluse astjad – 59 (2008. a 56) päeva.
- Keskmine arvestuslik menetlusaeg tsiviilastjade menetlemisel maakohtus (va maksekäsukiirmenetluse astjad): 206 (2008. a 236) päeva;
- Keskmine arvestuslik menetlusaeg haldusastjade menetlemisel esimese astme kohtus:
 - halduskohtumenetluse astjad – 130 (2008. a 132) päeva.

Sihttase aastaks 2011

- Õigusmõistmise olukord ei ole oluliselt halvenenud, on suudetud minimeerida keerulisest majandusolukorrast tingitud õigusmõistmise eelarvemahu vähenemise mõju.
- On välja töötatud ning rakendatud meetmed majanduskriisi ajal saabunud suure hulga spetsiifiliste kohtuasjade mõistliku ajaga lahendamiseks. Menetlusseadustike menetlusbürokratlike elemente on vähendatud.
- On alustatud kohtuniku ja kohtuametniku igapäevatööd toetava abivahendi uue kohtute infosüsteemi arendamisega.
- Rakendunud on e-toimiku I etapp (tsiviil-, haldus- ja kriminaalmenetlus ning avalik e-toimik).
- Välja on arendatud e-toimiku baasil loodav statistikakeskkond, mille vahendusel on loodud ühtsetel alustel usaldusväärne vahend riikliku tähtsusega statistika koostamiseks.
- On alustatud e-toimiku maksete ja finantsarvestuse funktsioonide arendamisega.

Sihttase aastaks 2014

- Keskmine arvestuslik menetlusaeg kriminaalasjade menetlemisel maakohtus:
 - üldmenetluste asjad – 125 päeva;
 - üldmenetluse asi, kus süüdistatav on vahi all või alaealine – asja kohtulik arutamine algab 6 nädala jooksul alates asja esitamisest kohtusse;
 - lihtmenetluse asjad – 30 päeva.
- Keskmine arvestuslik menetlusaeg tsiviilasjade menetlemisel maakohtus:
 - üldmenetluse asjad, sh hagita asjad – 100 päeva;
 - lihtsustatud menetluse asjad – 80 päeva.
- Keskmine arvestuslik menetlusaeg haldusasjade menetlemisel esimese astme kohtus:
 - halduskohtumenetluse asjad – 100 päeva.
- Kohtute statistika vastab kohtu, justiitsüsteemi ja laiema avalikkuse vajadustele ning võimaldab teha põhjendatud juhtimisotsuseid. Lõplikult on rakendatud kohtunike töökoormuspunktide arvestamise süsteem.
- Suurendatud on kohtusisest vastutustunnet ja järelevalvet täiendavate mehhanismidega, tagades kohtuasjade menetlemise mõistliku aja jooksul.
- Suurendatakse kohtute tulemusrahastamise osakaalu. Kohtuametnike töötasu vastab palgaturu mediaanile (arvestades ametikohtade hindamise tulemusi).
- Kohtunikud on vabastatud ülesannetest, mis ei kvalifitseeru õigusmõistmiseks materiaalses mõttes. Kohtumenetlust, s.h kättetoimetamise korraldust on ühtlustatud ja tõhustatud.

Õiguskaitse

Tegevusvaldkond hõlmab registreid (ühinguregistrite, kinnistusraamatu, abieluvararegistri, pärimisregistri), reguleeritud õigusametite ja -kutsete (notariameti, kohtutäituriameti, kohtunikuabiameti, advokaadikutse, vandetõlgikutse ja pankrotihaldurikutse) ning riigi õigusabi korraldust ja arendamist.

Tegevusvaldkonna olukorra analüüs

Peamised saavutused

1. Registrid: Registriametluste tähtsajad on mõistlikud. Enamik registritoiminguid saab ettevõtja teha interneti vahendusel ettevõtjaportaali kaudu, portaali kaudu on võimalik avada asutatavale ettevõtjale stardikonto, mille saab pangas pärast juriidilise isiku registrisse kandmist muuta juriidilise isiku arvelduskontoks. Samuti on portaali võimalik kasutada Soome, Belgia, Portugali ID-kaardi ja Leedu mobiili-ID omanikele. Riigikogu võttis vastu seaduse, millega koondati kõikide FIE-de registreerimine äriregistrisse, tehti MTÜ-dele majandusaasta aruannete avalikustamine kohustuslikuks ning tehti registrisubjektidele kohustuslikuks esitada alates 2010.a majandusaasta aruandeid registrile ainult elektrooniliselt. 2009.a majandusaasta aruannete esitamisel on ettevõtteid kohustatud järgima kehtestatud ühtset taksonoomiat, millest saavad vajalikud andmed nii registriosakonnad, Statistikaamet kui ka muud asutused. Sellega väheneb ettevõtjate aruandluskohustus erinevate ametiasutuste ees.
2. Üleminek täiselektronilisele kinnistusraamatule: Menetlustähtsajad on mõistlikud. Enamik kinnistamisavaldusi vaadatakse läbi ja kanded kinnistusraamatusse tehakse keskmiselt 9 päevaga. Pideva teavitustöö tegemise tulemusena on vähenenud kohtutäiturite poolt esitatavate paberavalduste hulk, suhtlemisel kinnistusosakondadega kasutatakse rohkem elektroonilisi võimalusi.
3. Õigusametid ja -kutsed: Enne üldist majanduslangust lahendati notarijärjekordade probleem tänu notarite arvu suurendamisele ja infotehnoloogilistele arendustöödele. Registretega sidustatud notarite uus infosüsteem e-notar on võitnud auhindu Euroopas ning loob eeldused notaritele registrikannete tegemise pädevuse andmiseks tulevikus. Alates 23.11.2009 on isikutele riigiportaali eesti.ee kaudu kättesaadavad enda ja oma ettevõttega seotud notariaalselt tõestatud dokumentide ärakirjad. 2010. aastast anti notareile pädevus tegutseda lepitajana ja apostillida kõiki avalikke dokumente. Samuti loodi Notarite Koja vahekohus. Notarite ametitoimingute tasumäärasid on ajakohastatud nii, et need kataksid vastavate toimingute tegemise kulud; notarite kandidaaditeenistus on muudetud Notarite Kojale vähem koormavaks.
4. Korrastatud on kohtutäituri institutsiooni reguleerivad õigusaktid ning seadusega on ette nähtud kohtutäituritele ja pankrotihalduritele enesekorralduse põhimõttel tegutseva avalik-õigusliku kutsekoja loomine.
5. Riigi õigusabi: 2008. aastal võttis Riigikogu vastu advokatuuriseaduse ja riigi õigusabi seaduste muutmise seaduse eelnõu. Seaduse muudatused jõustusid 1. jaanuaril 2010.a. Muudatuste kohaselt sai advokaat keskse rolli riigi õigusabi korraldamisel. Muudatustega seati eemärgiks muuta riigi õigusabi osutajate määramise korraldust selliselt, et riigi õigusabi osutav advokaat määratakse ainult advokatuuri poolt. Uurijad ja prokurörid enam advokaatide otsimisega ei tegele. Muudatuse tulemusena kaob neil võimalus valida endale ise sobiv vastane. Lisaks eelnimetatule hakkab muutunud korralduse kohaselt igal aastal pärast riigieelarve vastuvõtmist kehtestama riigi õigusabi tasumäärade suurusi advokatuuri juhatus, arvestades seejuures riigieelarvest selleks eraldatud vahendite suurust. Advokatuuril on olemas vajalik oskusteave, millest lähtuvalt on tal võimalik välja töötada ja kujundada olemasolevate eelarvevahendite piires kõige mõistlikumad ja advokaate sõltuvalt asja keerukusest kõige paremini motiveerivad tasumäärad. See muudab riigi õigusabi rahastamise paindlikumaks ning loob eeldused riigi õigusabi osutava advokaadi töö paremaks tasustamiseks.

Peamised probleemid

6. Registrid: registrite pidamine võiks võrreldes tänasega olla kuluefektiivsem. Täna on registripidamine hajutatud kohtu tööpiirkondade kaupa üle Eesti, notarid ja registritöötajad teevad registritega seonduvalt dubleerivat tööd, ei kasutata täielikult ära infosüsteemide võimalusi, registripidamise kulud ei võimalda tõsta kohtunikuabide ja muudele registritöötajate tänast suhteliselt madalat töötasu konkurentsivõimelisele tasemele. Õiguskindlate registrite digitaalandmete osatähtsuse suurendamine (sealhulgas paberarhiivide digitaliseerimine) nõuab tänasega võrreldes suuremat tähelepanu ja ressursse elektrooniliste registrite turvalisusega seotud küsimustele.
7. Õigusametid ja –kutsed: Vandetõlgikutsel puudub piisav enesekorralduslik alge, vandetõlgiteenus ei ole atraktiivne ega tagatud. Arvestades seadusest tulenevaid või tulevikus jõustuvaid (nt kõigi õigusaktide tõlkimine) kohustusi, on vandetõlkide arv liialt väike.
8. Tänapäevane vara müügiviis täite- ja pankrotimenetluses on liiga suletud ega taga parimat hinda.
9. Majandus- ja kutsetegevusena on võimalik õigusteenust osutada väljaspool reguleeritud kutset. Selle tulemusena pakuvad õigusteenust isikud, kellel puudub vastav kvalifikatsioon, kes ei täienda enda teadmisi täiendõppega, kes välistavad lepinguga oma vastutuse tekitatava kahju eest, kes ei väldi huvide konflikte ega kliendi õiguste omandamist, kelle üle puudub riiklik või enesekorralduslik järelevalve ning kes on advokatuurist välja heidetud. Sellise tegevusega tekitatava kahju suurus on raske ülehinnata, peamiseks kannatajaks on just lihtsamad ja vähemkindlustatud inimesed, kellel puuduvad üldjuhul teadmised ja oskused eristada erinevaid õigusteenuse pakkujaid ning valida endale kohane teenuseosutaja.
10. Reguleeritud õigusametid ja –kutsed on üksteisele liiga suletud. Süsteemi ilmestab ameti- ja kutseksamite aga samuti ka täiendkoolitussüsteemide killustatus ja paljusus.
11. Riigi õigusabi: advokaatide vähene huvi riigi õigusabi osutamise vastu, mille tulemuseks on riigi õigusabi madal kvaliteet. Riigi õigusabi korraldamiseks ja advokaatide tasustamiseks eraldatud summad riigieelarves ei ole piisavad konkurentsivõimeliste tasumäärade kehtestamiseks. Arvestades, et riigi õigusabi kaudu osalevad kaitsjad enamustes kriminaalasjades (sh alates eeluurimisest), ei ole riigi õigusabile eraldatavad vahendid mõistlikus proportsioonis ega tasakaalus riiklikule süüdistusele (prokuratuurile) eraldatavate vahenditega.

Peamised võimalused

12. Registrite peamiseks võimalusteks on organisatoorsed ja institutsionaalsed muudatused, mille tulemusena registripidamine tsentraliseeritakse, notaritele antakse üle osade registrikannete tegemise pädevus, samuti võimaldatakse registriandmetega notari vahendusel tutvuda, vähendatakse registrit pidavate ametnike arvu ning suurendatakse nende kvalifikatsiooni ja töötasu. Oluline osa registrite organisatoorsete muudatuste tegemisel on paberarhiivide digitaliseerimisel.
13. Viia suhtlemine registriga suures osas elektrooniliseks. See tähendab lisaks avalduste esitamisele ka registrisse kantud andmete ja arhiivides säilitatavate dokumentidega tutvumist.
14. Täiendada ühtset ettevõtete elektroonilist aruandlussüsteemi, mille tulemusena on riigil võimalik rohkem aruandlusandmeid riskasutada. Selle tulemusena vähendatakse ettevõtjate aruandluskoormust riigi ees.
15. Õigusametid ja –kutsed: Viia täite- ja pankrotimenetlustes toimuvad varamüügid internetioksjoni keskkonda.
16. Majandus- ja kutsetegevusena õigusteenuste osutajate ning nende teenuse kvaliteedi tõstmine, sealhulgas kaaluda, kas koondada kõik õigusteenuste osutajad advokatuuri või reguleerida advokatuuriväline õigusteenuse osutamine (nt miinimumstandardina juristieksami läbimine).
17. Riigi õigusabi: luua eeldused riigi õigusabi osutajate konkurentsivõimelisemaks tasustamiseks viies riigi õigusabi jaoks eraldatava riigieelarvelise eraldise mõistlikku proportsiooni riikliku süüdistusele kulutatavate summadega.

Peamised ohud

18. Riigi õigusabi eraldiste vähendamise või pikalt samale tasemele jätmise korral võib advokaatide huvi riigi õigusabi osutamise vastu veelgi väheneda. Sellisel juhul on ohus muudetud riigi õigusabi süsteemi edukas rakendumine ning riigi õigusabi kvaliteet võib paranemise asemel halveneda.
19. Elektrooniliste registrite turvalisuse ja talituspidevuse tagamine.

Õiguskaitse eesmärk – 5. Hästi toimiv õiguskaitse süsteem

Meede 6: Õiguskaitse süsteemi arendamine

Indikaatorid aastaks 2011

- **Äreregister:**

- a) Rakendatud on XBRL aruandlussüsteemi I etapp – kõik majandusaasta aruanded (2009. a ja hilisema majandusaasta kohta) on esitatud registrile elektrooniliselt, heal raamatupidamistaval põhinevad majandusaasta aruanded on koostatud XBRL taksonoomia kohaselt; valmistatakse ette konsolideerimisgrupi ja IFRS aruannete viimist ühtsele XBRL taksonoomiale;
- b) Rakendunud on ärireistri dokumendihalduse tsentraliseerimise infotehnoloogiline arendus (võimaldab efektiivsemat dokumendimenetlust, elektrooniliselt esitatud dokumentidest moodustub e-toimik);
- c) Alustatud on ärireistri uue menetlustarkvara väljaarendamist (ISKE /infosüsteemide kolmeastmeline etalonturbe süsteem/ rakendamine, võimaldab lisateenuste juurutamist ja registripidamise tsentraliseerimist).

- **Kinnistusraamat:**

- a) Rakendatud on kinnistustoimikute massdigitaliseerimist toetav infotehnoloogiline arendus, alustatud on paber kandjal kinnistustoimikute digitaliseerimisprotsessi;
- b) E-kinnistusraamat on lõimitud ehitisregistriga (e-kinnistusraamatu kaudu on võimalik vaadata andmeid kinnistul paiknevate ehitiste kohta);
- c) E-kinnistusraamat on lõimitud e-maakatastriga (infosüsteemid vahetavad üksteisele vajalike kõiki andmeid elektrooniliselt);
- d) Rakendunud on avalduste esitamist portaal (lihtsustub notariväliste avalduste esitamine, väheneb notariväliste avalduste menetlemisega kaasnev halduskoormus).

- **Reguleeritud õiguskutsed:**

- a) Tööle on rakendatud Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda kui vastavaid õiguselukutseid esindav kutsekoda. Täitemenetluse õiguslikke mehhanisme on muudetud efektiivsemaks;
- b) Notarite poolt täidetavate ülesannete ring on laienenud – notarid sõlmivad ja lahutavad abielusid ning tegutsevad koja alalise vahekohtu kaudu vahekohtunikena;
- c) On korrastatud ameti- ja kutseksamite süsteemi ning loodud eeldused reguleeritud õigusametite ja –kutsete vaheliseks liikumiseks;
- d) Vandetõlgid hakkavad tõlkima õigusakte.

- **ISKE rakendamine:**

- a) On koostatud ISKE auditiks vajalik dokumentatsioon ning tehtud varade inventuurid ja ISKE klasside määramised;
- b) Valdav osa (vähemalt 60%) Justiitsministeeriumi haldusalas rakendamisele kuuluvatest ISKE meetmetest on rakendatud;
- c) On koostatud kava ISKE meetmete rakendamiseks, mida 2011. a ressursipuudusel ei olnud rakendada võimalik.

Indikaatorid aastaks 2014:

- Registrites on läbi viidud struktuuraalsed muudatused, mille tulemusena on vähendatud registrite pidamisega kaasnevat jooksvat tegevuskulust ning selle arvelt on suurendatud registrite infotehnoloogilisi investeeringuid ja tõstetud registritöötajate töötasu konkurentsivõimelisemale tasemele;
- Rakendunud on elektroonilise aruandlussüsteemi II etapp – kõik raamatupidamiskohustuslased koostavad aruandeid XBRL taksonoomia kohaselt ja esitavad aruanded ettevõtjaportaali kaudu registrile elektrooniliselt;
- Suhtlus registritega toimub elektrooniliselt või notari vahendusel, notarid teevad mitmeid registrikandeid otse registritesse. Registritoimikute arhiivid on digitaliseeritud.;
- Korrastatud on vandetõlgi kutset, suurendatud selle populaarsust ja kättesaadavust;
- Reguleeritud on advokatuurivälise õigusteenuste osutajate tegevus;
- Oluliselt on suurenenud riigi õigusabi osutavate advokaatide ring. Riigi õigusabi riigieelarveline eraldis on mõistlikus proportsioonis riikliku süüdistusele kulutatavate summadega;
- Kohtutäiturite tasusüsteemi on kaasajastatud ning välditakse ühe toimingu subsideerimist teise täitetoiminguga arvelt. Täite- ja pankrotimenetlustes toimuvad varamüügid peamiselt internetioksjoni keskkonnas.
- **KARR:** Rakendunud on uus, Siseministeeriumi haldusalast Justiitsministeeriumi haldusalasse ületoodud ja Euroopa Liidu liikmesriikide registritega (ECRIS) liidestatud EV karistusregister.
- **ISKE rakendamine:** Kogu Justiitsministeeriumi haldusalas rakendamisele kuuluvad ISKE meetmed on vastavalt võimaldatud ressursile (riigieelarve, välisvahendid) maksimaalselt rakendatud.
- Majanduslike huvide deklaratsioonide elektrooniline register (MHD) on rakendatud.

Õiguspoliitika

Riigi peamiseks eesmärgiks õiguspoliitika alal on maailma kõige parema õiguskorra loomine. See tähendab keskendumist nii õigusloomeprotsessile ning õiguskorra pidevale hindamisele eesmärgiga tagada olemasolevate ja loodavate õigusnormide kestvalt paranev kvaliteet ning sisuliselt kõigis määratletud tegevusvaldkondades maailmas seni avastatud parimate õiguslike lahenduste käivitamist Eestis. Seejuures tähendab kvaliteet põhiõiguste materiaalsel tagatust, seda tagava õiguskorra toimimise kiirust ning efektiivsust nii riigi kui inimese jaoks.

Justiitsministeeriumi missiooniks õiguspoliitika valdkonnas on niisiis:

(a) ministeeriumi enda õigusloometegevuse tulemusena ning

(b) teiste ministeeriumite õigusloometegevuse juhtimise kaudu

luua Põhiseadusest lähtuv eesmärgipärane, efektiivne ning teiste riikidega võrreldes konkurentsivõimeline õigussüsteem, mis on isikutele piisavalt kättesaadav.

See hõlmab riigi õiguspoliitika elluviimist ja kavandamist, õigusloome koordineerimist ning õigusaktide terviktekstide koostamist.

Õiguspoliitika all mõistetakse ühiskondliku ja poliitilise elu teadlikku ja eesmärgistatud kujundamist kehtestatud õigusaktide kaudu. Seega on õigus spetsiifiline juhtimisinstrument poliitiliste otsuste elluviimiseks, iga õigusnorm on mingi valdkonna poliitika elluviimise vahend.

Õiguspoliitika juhtimisega kaasnev eesmärk on tagada poliitilistele otsustajatele ülevaade sellest, millised on üldse mõeldavad valikud õiguskorra kujundamisel, missuguseid lahendeid saab pidada juriidiliselt soovitavaks ning luua võimalused õigusaktide toimivuse pidevaks perioodiliseks hindamiseks.

Õigusriik on mitte üksnes poliitiline, vaid ka kultuuriline mõiste. Õigussüsteem saab olla efektiivne ainult juhul, kui selle pakutavaid võimalusi piisavalt teatakse ja neid kasutatakse – seega on õiguspoliitika valdkonna üheks eesmärgiks elanike piisav õigusteadlikkus. Toimiva õigussüsteemi oluliseks osaks, eriti väikeriigis nagu Eesti, on adekvaatne omakeelne mõisteaparaat, seetõttu tegeleb Justiitsministeerium erinevalt paljude riikide sarnastest asutustest ka õiguskeele küsimustega.

Tegevusvaldkonna olukorra analüüs

Peamised saavutused

1. Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakond ning struktuuriüksused, mis on varem täitnud osakonna praeguseid funktsioone (avaliku õiguse osakond, eraõiguse osakond, õigusloome meetodika osakond, majandusõiguse osakond jne), on seni keskendunud peamiselt Justiitsministeeriumi enda vastutada olevate õigusaktide koostamisele. Alates 1990-ndate aastate algusest on ministeeriumi õigusloomeüksused tegelenud peamiselt õigussüsteemi üldosa reformimisega, et tagada põhiseaduspärane regulatsioon.
2. Ministeeriumi õigusloometegevuse kvaliteeti võib hinnata suhteliselt heaks, kvaliteedi on taganud teaduspõhisus ja võrdlevad uuringud.

3. On loodud euroopalik eraõiguse süsteem – nüüdisaegsete seadustega on kaetud tsiviilseadustiku üldosa, võlaõigus, asjaõigus, perekonnaõigus, pärimisõigus, ühinguõigus ning tsiviilkohtumenetluse-, täitemenetluse- ja maksejõuetusõigus.
4. Ka avaliku õiguse valdkond on valdavalt hõlmatud arvestataval tasemel regulatsioonidega: haldusmenetluse seadus, asendustäitmise ja sunniraha seadus, kohtute seadus, riigikontrolli seadus, õiguskantsleri seadus, kohtutäituri seadus, halduskohtumenetluse seadustik, põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seadus, halduskoostöö seadus, riigi õigusabi seadus.

Peamised probleemid

5. Puuduvad selgelt kokkulepitud kriteeriumid valdkondade arengu jälgimiseks, samuti pikaajalised poliitiliselt legitimeeritud arengueesmärgid. Seetõttu on Justiitsministeerium esitanud Vabariigi Valitsusele valdkonna arengukava Õiguspoliitika arengusuunad.
6. Puudub toimiv õigusaktide mõjude analüüsi süsteem ning kokkulepitud standard seaduseelnõude kvaliteedi hindamiseks.
7. Justiitsministeeriumil on küll formaalselt ülesanne juhtida Vabariigi Valitsuse õiguspoliitika kujundamist, kuid puuduvad reaalsed toimivad hoovad selle ülesande täitmiseks.
8. Andmekaitse Inspektsiooni (AKI) suutlikkus temale pandud ülesandeid täita vajab tõhustamist, eelkõige tuleb tagada konkurentsivõimeline palgatase ja tõhustada töökorraldust valdkonnapõhise spetsialiseerumise abil.
9. Ei toimu süsteemset elanikkonna õigusteadlikkuse jälgimist ja tõstmist. Õigusteabe kättesaadavus vajab parandamist, kuna õigusteave on erinevate infosüsteemide vahel hajutatuna laiali, raskesti leitav ja süstematiseerimata.
10. Eesti Vabariigi ministeeriumites õigusloome eest vastutavate ametnike ettevalmistus ja kvaliteet on tõusnud, kuid jätkuvalt tuleb panustada nõuetele vastavate juristide värbamiseks ja hoidmiseks konkurentsisektoriga võrdväärse töötasu maksmisesse. Näiteks turuvõrdluse kohaselt sai 70% Justiitsministeeriumi juristidest turu konkurentsisektoriga (2010. a palgavõrdlus Fontese 2009. a palgauuringu andmetega) võrreldes üle 10% madalamat palka. Samuti tuleb tõhustada õigusloome protsessi (ja planeerimist), et täita eeldused õiguslike otsuste kvaliteedi tagamisel.

Peamised võimalused

11. Õiguspoliitika üldjuhtimise, õigusloome meetodika, õigusaktide mõjuanalüüsi ja normitehnilise ning keelelise kvaliteedi tagamise vallas on Justiitsministeerium suutnud oma ülesandeid seni täita suhteliselt kesiselt. Teiste ministeeriumide õiguspoliitiliste otsuste hindamisel ja suunamisel on keskendunud peaaesjalikult normitehnikale ja õiguskeelele. See valdkond peab muutuma lähiaastatel tugevamaks – Justiitsministeerium peab õiguspoliitilisi otsuseid märksa mitmekülgsemalt suunama ja juhtima.
12. Õigusaktide kvaliteedi parandamiseks tuleb iga seaduseelnõu koostamisse juba väljatöötamiskavatusel ning kontseptsiooni etapis kaasata piisavalt ning piisava ettevalmistusega juriste. Igas ministeeriumis tuleb määrata üksus, mis vastutab õigusaktide kvaliteedi eest. Samuti tuleb tagada iga ministeeriumi menetlusreeglites ja Vabariigi Valitsuse asjaajamiskordades tervikuna, et õigusaktide kvaliteedi eest vastutavatel üksustel, sh normitehnika- ja keeleekspertidel, oleks piisavalt aega õigusaktide eelnõude läbivaatamiseks ning et nende märkusi ka tegelikkuses arvesse võetaks.
13. On vaja luua terviklik nägemus piiriülese eraõiguse küsimustes nagu EL ühinguõigus, EL lepinguõiguse kodifitseerimine, rahvusvaheline eraõigus. Jätkata tuleb EL suunal Eesti Vabariigi seisukohtade esindamist.

14. Avaliku õiguse valdkonnas vajab põhimõttelist reformi korrakaitseõigus, samuti avalik teenistus, majandushaldusõigus ja planeeringute õiguskorraldus. Ka paljud riigorganite pädevust käsitlevad õigusaktid vajaksid moderniseerimist – sisuliselt tuleks ellu viia varem kavandatud, kuid teostamata jäänud halduskorraldusõiguse reform.

Õiguspoliitika eesmärgid

6. Eraelu kaitse, sõna- ja teabevabadus

Indikaator: Staatus Maailma Vabaduse edetabelis (www.freedomhouse.org).

2011 sihttase: staatus „vaba“

2014 sihttase: staatus „vaba“

Indikaator: Staatus Maailma Pressivabaduse edetabelis (www.freedomhouse.org) .

2011 sihttase: staatus „vaba“

2014 sihttase: staatus „vaba“

Indikaator: Meedia usaldusväarsus (<http://www.worldvaluessurvey.org/>, EMOR)

2011 sihttase: usaldusväarsus tõuseb 2%

2014 sihttase: usaldusväarsus tõuseb 5%

7. Efektiivne avalik haldus

Indikaator: Riigivalitsemise kulud ühe elaniku kohta

2011 sihttase: kulu jääb 2009. a tasemele

2014 sihttase: kulu ei suurene

8. Usaldusväärne riik

Indikaator: Avaliku teenistuse usaldusväarsus (<http://www.worldvaluessurvey.org/>, EMOR)

2011 sihttase: usaldusväarsus jääb samaks

2014 sihttase: usaldusväarsus tõuseb 5%

Indikaator: Peamiste poliitiliste institutsioonide – Vabariigi Valitsus, Riigikogu, erakonnad – usaldusväarsus (<http://www.worldvaluessurvey.org/>, EMOR)

2011 sihttase: usaldusväarsus jääb samaks

2014 sihttase: usaldusväarsus tõuseb 5%

9. Konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond

Indikaator: Eesti koht Maailmapanga Doing Business edetabelis (www.doingbusiness.org).

(2009 22, arvestamata uut Töölepingu seadust).

2011 sihttase: 19

2014 sihttase: 14

Indikaator: Eesti koht Maailma Majandusvabaduse Indeksis (arvestatakse kahe erineva organisatsiooni indeksit: The Fraser Institute (<http://www.freetheworld.com>) / The Heritage Foundation (<http://www.heritage.org/index/Ranking.aspx>))

2011 sihttase: 11 / 12

2014 sihttase: 9/10

Meetmed:

Meede 7. Põhiõiguste kaitse alase regulatsiooni arendamine

Meede 8. Õiguslike otsuste kvaliteedi tagamine

Meede 9. Halduskorralduse alase regulatsiooni arendamine

Meede 10. Õigusteadlikkuse suurendamine

Meede 11. Ettevõtluskeskkonna alase regulatsiooni arendamine

Eesmärkide ja meetmete seosed

TEGEVUSVALDKONNA EESMÄRGID	MEETMED
KRIMINAALPOLIITIKA	
1. Kuritegevuse vähenemine	Meede 1. Kuritegevuse vastane võitlus
	Meede 2. Kvaliteetne ja efektiivne kriminaaljustiitsüsteem
2. Korduvkuritegevuse vähenemine	Meede 3. Kriminaalhooldusaluste ja kinnipeetavate taasühiskonnastamine
	Meede 4. Vanglate kaasajastamine ning vanglate reformi lõpuleviimine
3. Kinnipeetavate arvu vähenemine	Meede 1. Kuritegevuse vastane võitlus
ÕIGUSEMÕISTMINE	
4. Korrakohane õigusemõistmine mõistliku aja jooksul	5. Kohtuvõimu süsteemisisese vastutustunde ja arenemisvõime ning õigusemõistmise efektiivsuse suurendamine
ÕIGUSKAITSE	
5. Hästi toimiv õiguskaitstesüsteem	6. Õiguskaitstesüsteemi arendamine
ÕIGUSPOLIITIKA	
6. Eraelu kaitse, sõna- ja teabevabadus	Meede 7. Põhiõiguste kaitse alase regulatsiooni arendamine
7. Efektiivne avalik haldus	Meede 8. Õiguslike otsuste kvaliteedi tagamine
	Meede 9. Halduskorralduse alase regulatsiooni arendamine
8. Usaldusväärne riik	Meede 9. Halduskorralduse alase regulatsiooni arendamine
	Meede10. Õigusteadlikkuse suurendamine
9. Konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond	Meede 11. Ettevõtluskeskkonna alase regulatsiooni arendamine